

Hij *denkt* helemaal niet aan poëzie als hij een therapeutisch gesprek voert of wetenschappelijk onderzoek doet. En een dichter die aan het schrijven is kan naar mijn mening niet tegelijkertijd in zijn achterhoofd met de vraag spelen hoe hij de beoogde lezer kan troosten, verder helpen, of, zoals sommige christelijke dichters wel eens pretenderen, hoe hij hem nader kan brengen tot God.

"Dichter en psychiater hebben niet alleen verschillende doelstellingen, maar hanteren ook verschillende methoden. Dit neemt natuurlijk niet weg dat er, zoals in elke intellectuele bezigheid, wel overeenkomsten zijn. Maar die overeenkomsten zijn voor mij eerder formeel dan inhoudelijk van aard."

Twee zwijgzame mannen dus.

"Toen ik wat ironiserend schreef dat ik uit twee zwijgzame mannen besta, die elkaar niets te vertellen hebben, bedoelde ik te zeggen dat ik heel moeilijk twee dingen tegelijk kan: mezelf zijn, bijvoorbeeld mezelf uitdrukken in een tekst, en tegelijkertijd nadenken over wie dat aan het doen is, of degene die daar aan het werk is ook nog eens vragen stellen. Dan kom je wat mij betreft in een verlamdende situatie terecht."

Toch bevat 'Brief', een van uw recentere gedichten, de volgende regels:

"Vandaag zou ik een brief schrijven / een brief om iets te begrijpen en deed dat / of anders gezegd ik deed dat niet

// en schreef en keek naar mijn hand / hoe die hand van een man langzaam / letters tekende om te lezen".

"Dat is waar. Dat gedicht gaat inderdaad over een man die, terwijl hij schrijft, zich ook nog eens afvraagt wat hij aan het doen is. Maar in feite is het onderwerp van dit gedicht de vraag: wat is schrijven nu eigenlijk? En dan bedoel ik schrijven in de meest letterlijke zin: het verlenen van abstracte betekenis aan getekende figuurtjes zodat taal ontstaat. Het gaat óók over de overgang die een kind maakt als het schrijven leert en zo steeds meer greep op de wereld begint te krijgen. En tenslotte gaat het over het feit dat die taal tot een huis wordt waarin je je leven lang zult blijven wonen en dat steen voor steen wordt opgetrokken. Lees maar verder: 'er stond een huis in dat handschrift / ik had willen weten waarin / ik woonde om dat te begrijpen // zou ik een brief schrijven en ik zag / die dunne voorzichtige lijntjes / die ik leerde als kind // vandaag zou ik tot hier ergens blijven'. Het is een weemoedig gedicht."

Een gedicht over ouder worden ook?

"Zeker. Daar zit iemand die als kind heeft leren schrijven - in mijn geval waren het mijn grootvader die onderwijzer was, en mijn moeder die onderwijzeres was, die mij dat leerden - en die wil begrijpen hoever dat schrijven hem nu eigenlijk heeft gebracht. Die vraag is verbonden met het ouder worden, onherroepelijk."

Maar we dwalen af. Om terug te keren tot de verhouding tussen de schrijver en de psychiater, leg ik Van den Hoofdakker wat stellingen voor van schrijfster/filosofe *Connie Palmen*. Zij hield april vorig jaar een referaat tij-

dens het voorjaarscongres van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie, dat in het decembernummer van het Maandblad voor Geestelijke Volksgezondheid in druk verscheen. Palmen schetst overeenkomst en verschil tussen schrijver en psychiater globaal als volgt. Beiden zijn verhalenmakers, zegt zij. De een schrijft zijn eigen verhaal, de andere dat van de patiënt waarbij hij traumatische maar toevallig lijkende ervaringen van de laatste een logische en betekenisvolle plaats geeft binnen het raamwerk van een consistent levensverhaal. Consequentie van een en ander is dat de schrijver volgens Palmen wel zijn ziel publiekelijk blootlegt maar als persoon op een afstand

blijft, terwijl bij de psychiater het omgekeerde het geval is: deze is als persoon benaderbaar, maar houdt de deur tot de eigen ziel stevig op slot; misschien wel, zo laat de schrijfster niet na te suggereren, omdat psychiaters zelf als de dood zijn voor wat zich achter die deur afspeelt.

Van den Hoofdakker vindt het een aardige poging om een discussie op gang te brengen, maar herkent weinig in deze onderscheidend bedoelde typering.

"De psychiater als psychotherapeut zal zichzelf weldegelijk moeten bloot geven. Maar hij begeeft zich op glad ijs wanneer hij moet gaan uitleggen wat hij nu precies met 'zichzelf' bedoelt. 'Ziel en persoon', wat bedoelt Palmen daar nu mee? Een psychiater moet als

mens aanwezig zijn. En als hij dat niet is, dan kan hij er als therapeut maar beter mee ophouden. Belangrijker in dit verband vind ik, dat een psychiater altijd een vragende houding zal aannemen. Daarbij is de grondvraag steeds: Is het wel waar wat ik denk en wat die ander daar zit te beweren? Voortdurend herformulerend legt de psychiater zijn patiënt steeds opnieuw de vraag voor: Is dit wat je bedoelt? Is dit jouw verhaal?

"Die vragende, toetsende houding, en dat onophoudelijk herformuleren, vormen het methodologische uitgangspunt in het werk van de psychiater. Maar het is ook de formele grondstructuur van mijn werk als dichter. Ik schrijf *vragende* poëzie; teksten die tasten en zoeken, waarin ik mezelf spiegeltjes voorhoud met de vraag: is *dit* het wat er in mij leeft, en wat er, generaliserend, in de ander, de lezer leeft? Impliciet wordt er in mijn poëzie vaak iemand op die manier toegesproken; een bijna onzichtbare dialoogvorm. Maar er wordt in mijn poëzie ook veel gekeken, veel gevraagd, geaard en opnieuw geformuleerd, veel herhaald ook en gecirkeld rond de vraag: Waar gaat het nu eigenlijk om? Daar zit een overeenkomst - zij het een louter formele - met het psychiatrisch handelen.

"Bijkomende overeenkomst is dat zowel de psychiater als de dichter zichzelf volstrekt beschikbaar moeten stellen. De vragen die ze stellen moeten volledig uit henzelf komen. En tegelijkertijd moeten de zaken die ze zo privé en particulier onder woorden brengen in principe voor iedereen kunnen gelden. Dat is een rare, paradoxale overgang tussen een strikte privé-aangelegenheid en een desondanks heel algemeen bezig zijn."